SÜLEYMAN ÇELEBİ ve MEVLİD

YAZILIŞI, YAYILIŞI VE ETKİLERİ

ULUSLARARASI
SÜLEYMAN ÇELEBİ
VE MEVLİD
SEMPOZYUMU

18-20 Ekim 2007
Gökdere Medresesi / Bursa

EDİTÖR:
Mustafa Kara - Bilal Kemikli

BURSA OSMANGAZİ BELEDİYESİ 1987

OSMANGAZİ
BELEDİYESİ

BURSA
OSMANGAZİ BELEDİYESİ YAYINLARI
Ulubatlı Hasan Bulvarı No: 6 Santral Garaj / Bursa
Tel: 0.224.444 16 01 Faks: 0.0224.270 70 63
www.osmangazi-bld.gov.tr

Süleyman Çelebi ve Mevlid

Bu kitap, Osmangazi Belediyesi'nin katkılarıyla 18-20 EKİM 2007 tarihleri arasında Bursa'da düzenlenen **Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid -Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri- Sempozyumu**'nda sunulan tebliğlerden oluşmaktadır.

Editör:
Mustafa Kara - Bilal Kemikli

ISBN 9944-5286-8-9

1. Basım
Ekim 2007

Kapak Resmi:
Süleyman Çelebi'nin Türbesi, Çekirge

İç Düzen-Kapak:
Uludağ Yayınları

Baskı:
İrfan Ofset

SÜLEYMAN ÇELEBİ VE MEVLİD

YAZILIŞI, YAYILIŞI VE ETKİLERİ

EDİTÖR:
Mustafa Kara – Bilal Kemikli

OSMANGAZİ BELEDİYESİ

ULUSLARARASI SÜLEYMAN ÇELEBİ VE MEVLİD –YAZILIŞI, YAYILIŞI VE ETKİLERİ– SEMPOZYUMU
17-19 Ekim 2007,
Gökdere Medresesi Kültür ve SanatMerkezi, Bursa

KOORDİNATÖR
Doç. Dr. Bilal KEMİKLİ

BİLİM KURULU
Süleyman ULUDAĞ, Prof. Dr., UÜ İlahiyat Fakültesi.
Mustafa Kara, Prof. Dr., UÜ İlahiyat Fakültesi.
M. Saim KILAVUZ, Prof. Dr., UÜ İlahiyat Fakültesi.
Kemal YAVUZ, Prof. Dr., İÜ Edebiyat Fakültesi.
Hasan AKSOY, Prof. Dr., MÜ İlahiyat Fakültesi.
Ali YILMAZ, Prof. Dr., AÜ İlahiyat Fakültesi.
Cemal KURNAZ, Prof. Dr., GÜ Eğitim Fakültesi.
Sadettin EĞRİ, Yrd.Doç. Dr., UÜ Fen Edebiyat Fakültesi.
Mustafa TATCI, Yrd. Doç. Dr, GÜ Eğitim Fakültesi.

DÜZENLEME KURULU
Hakan KARADAĞ
İsmail GÜLER
Vejdi BİLGİN
Ali İhsan KARATAŞ
Aziz ELBAS

İÇİNDEKİLER

Bursa, Süleyman Çelebi ve Mevlid 7
ÖNSÖZ 9

Birinci Bölüm: TARİH 11

Süleyman Çelebi Döneminde Anadolu'da Siyasi Durum 13
M. Asım YEDİYILDIZ

Süleyman Çelebi'nin Muhiti -*Vesiletü'n-Necat*'ın Yazıldığı Ortam Üzerine Bazı Değerlendirmeler- 17
Bilal KEMİKLİ

Kaybolan Tarih: Süleyman Çelebi Türbesi ve Yoğurtlu Baba Dergâhı Haziresi24
Hasan Basri ÖCALAN

Osmanlı Toplumunda Mevlid Vakıfları - Bursa Örneği - 34
Ali İhsan KARATAŞ

Mevlid'e Dair Bazı Belgeler ve Bilgiler 43
Mefail HIZLI

Teşrîfât-ı Kadîme'ye Göre Mevlid Alayı 51
Mehmet ŞEKER

İkinci Bölüm: TAHLİL 59

Mevlid'in Türkçe Kaynakları Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine 61
Kemal YAVUZ

Siyer-i Nebi'de Mevlid Metni ve Görsel İmgeleri 87
Zeren TANINDI

Hadis Arka Plânı ve Kaynakları Açısından *Vesîletü'n-Necât* 95
İbrahim HATİBOĞLU

Mevlit, Bir Vuslat Şiiri Olarak Okunabilir mi? 106
Cemal KURNAZ

Vesiletü'n-Necat'taki Duaların Münacat Türü Açısından Değerlendirilmesi .. 115
Abdulhakim KOÇİN

Süleyman Çelebi'nin *Mevlid* (*Vesiletü'n-Necât*)'inde Miraç 127
Aliye ÇINAR

Süleyman Çelebi Mevlid'inde Na't Muhtevası 143
Emine YENİTERZİ

Süleyman Çelebi'nin *"Vesîletü'n-Necât"* İsimli Eserinin Mitolojik Açıdan Değerlendirilmesi 156
Ali Osman KURT

Vesîletü'n-Necât'taki Peygamber Tasavvuruna Yönelik Eleştiriler 171
İlhami ORUÇOĞLU

Mevlid'de Hakîkat-i Muhammediyye Vurgusu 175
Abdurrezzak TEK

Süleyman Çelebi'nin İnanç ve Fikir Dünyası 182
Süleyman ULUDAĞ
İnanç Esasları Açısından *"Vesîletü'n-Necât"* 210
Tevfik YÜCEDOĞRU
Vesîletü'n-Necât'ta Ahenk Unsurları 219
Süleyman EROĞLU
Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Mevlid 235
Kelime ERDAL

Üçüncü Bölüm: TAKİP 249

Hüseyin Vassâf Bey'in Mevlid Şerhi: *Gülzâr-ı Aşk* 251
Mustafa TATCI
Şemsî *Mevlidi*'nde Süleyman Çelebi İzleri 270
Hasan AKSOY
Bursa'da Yazılan Bir Mevlid 282
Mustafa KARA
Türkçe Mevlid Edebiyatında Dikkatlerden Kaçan Bir İsim Mehmed Fevzi Efendi ve Mevlidleri 297
Mustafa UZUN
Gönenli Yahya b. Bahşî ve Mevlidi 321
Ali İhsan AKÇAY
Mevlid Merasimlerinin Yaygın Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi 334
İsmail SAĞLAM

Dördüncü Bölüm: TESİR 343

Rumeli İnsanında Peygamber Sevgisi ve Mevlid Geleneği 345
Metin İZETİ
Mevludet Në Gjuhën Shqipe u Ndikuan Nga Mevludi i Sulejman Çelebiut .. 352
Islam DİZDARİ
Bulgaristan Müslümanları Arasında Mevlid Geleneği 370
Vedat S. AHMED
Bosna-Hersek'te Mevlit Geleneği 381
Fehim NAMETAK
Günümüz Kırım'ında Mevlid 388
Raim GAFAROV
Gürcistan'da (Acara-Batum'da) Mevlid Geleneği'nin Önemi, İslam'ı Koruma ve Yaşatma Açısından Rolü 393
Kemal ATEŞEOĞLU
Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısrî ve *Vesîletü'n-Necât*'ın Arapça Tercümesi 396
Mehmet AKKUŞ
Alman Şarkiyatçılarından 'Mevlüt' Araştırmaları 406
İsmail H. YAVUZCAN
Besteli Mevlid Meselesi 414
Bedri MERMUTLU
Geçmişten Günümüze Mevlit İcraları ve Önemli Mevlithanlar 437
Erdoğan ATEŞ

Mevlid Merasimlerinin Yaygın Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

İsmail SAĞLAM*

Giriş

Müslümanların Hz. Peygambere olan sevgileri ilk devirlerden günümüze tazeliğini koruyarak devam etmektedir. Hiç şüphesiz bu sevginin tezahürleri söz, yazı, davranış, duygu ve düşünce şeklinde ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze bu sevgiyi konu edinen birçok kaside, şiir, mevlid, makale gibi nazım ve nesir edebi türler yazılmakta ve okunmaktadır. Bunlar içerisinde özellikle mevlitlerin okunması zamanla kendine has bir tören şekline dönüşmüştür ve çok geniş bir coğrafyayı kapsamıştır[1]. Osmanlı İmparatorluğunda resmi mevlit törenleri, Vesîletü'n-Necat isimli meşhur mevlidin Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınmasından sonra başladığı, hatta 1910 tarihinden Cumhuriyet'in ilanına kadar kutlamaların kanunda yerini aldığı bilinmektedir[2]. Günümüz Türkiye'sinde ise özel ve resmi Tv ve Radyolar kandil gecelerinde, vatandaşlarımız da yaygın bir şekilde nişan, düğün, sünnet, ölüm, doğum ve anma törenlerinde mevlid okutmaktadır. Bu törenlerde Vesîletü'n-Necat isimli eserin çeşitli bölümlerinin yayında ilahiler, kasideler, salâvat ve Kur'an- ı Kerim okunmakta, verilen vaazlarla katılımcılar dini konularda bilgilendirilmekte ve topluca dualar yapılarak, ikram ile bitirilmektedir. Her gözlemcinin kolayca fark edeceği gibi katılımcılar tarafından büyük bir ciddiyet içerisinde, yoğun ilgi ve

* Dr., Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.

1 Mevlid'in ortaya çıkısı, ifade ettiği anlam ve önem, tarihi seyir içerisinde nasıl uygulandığı konusunda geniş bilgi için bkz. Pekolcay, Necla, *Mevlid*, TDV Yayınları Ankara 1993, s.1 vd.; Aymutlu, Ahmet, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1995, s.51-61.

2 Pekolcay, age., s.11, 15.

coşku ile takip edilen bu törenler, sosyolojik bir realite olarak önümüzde durmaktadır. Temel dini kaynaklar açısından mevlid törenlerinin yapılışının ne anlam ifade ettiği tartışmaları bir yana[3], yaygın din eğitimi açısından bu olay üzerinde durulması gereken bir konudur.

Din Eğitimi de Eğitim gibi örgün ve yaygın olarak iki kategoride değerlendirilebilir. Örgün Din Eğitimi daha çok okullarda planlı ve programlı, amacı ve hedefi belli olan, belli bir yaş gurubuna ve bazı şartlara sahip olanlara verilen dinî muhtevalı eğitimi ifade etmektedir. Yaygın din eğitimi ise camilerde ve halka açık mekânlarda, arzu edenlerin gelip katılabileceği dinî içerikli etkinlikler yolu ile yapılan eğitimdir[4]. Bu manada günümüzde icra edilen mevlid merasimleri de bir yaygın din eğitimi faaliyeti olarak görülebilir.

İster genel manada eğitim olsun ister özelde din eğitimi olsun örgün ve yaygın çeşitleriyle önce insanın zihin ve duygusuna hitap etmektedir. Verilmek istenen mesajın bu iki merkezin kabul ve onayından geçmesi durumunda ise bireyde davranışa dönüşebilmektedir. Diğer bir ifade ile öğrenme psikolojisi acısından bireyde istendik davranışı meydana getirebilmek için önce gerekli bilginin verilmesi söz konusudur ki bu meselenin bilişsel boyutunu teşkil etmektedir. İkinci olarak bireyin bilgiye, bilginin kaynağına ve bilgi vasıtalarına karşı olumlu duygu içerisinde bulunması gerekmektedir. Bu da kişinin mesaja ve mesajın unsurlarına karşı duygusal anlamda bir bütünlük ve paylaşım içerisinde olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu da konunun duygusal boyutunu içermektedir. Üçüncü olarak ise psiko-motor boyut devreye girmektedir. İstenilen davranışın meydana gelmesi için bireyin fizyolojik olarak uygun olup olmaması anlamına gelmektedir[5].

Bu çerçevede günümüzde icra edilen mevlit merasimlerini yaygın din eğitimi acısından ele aldığımızda, okunan mevlit, kaside ve ilahi metinlerinin, yaygın ve örgün din eğitimi müfredatlarının paralelinde hazırlanan ve okutulan ders kitaplarının içerdiği konulardan bahsedildiği görülmektedir. Bu bilgilerin merasim katılımcılarına aktarılmasının yaygın din eğitimi açısından ulaştırılmak istenen mesajın bilgi boyutunu teşkil ettiğini

---

[3] Toplu halde mevlid okumanın ve okutmanın bidat olduğunu savunanlar olduğu gibi, bir mahsuru olmadığını ve bu törenlerin Hz. Peygambere karşı saygının bir ifadesi olduğunu söyleyenler de vardır. Bu konudaki tartışmalar için bkz. Bakırcı, Selami, *Mevlid Doğuşu ve Gelişmesi*, Akademik Araştırmalar Yayınları, İstanbul 2003, s. 57 vd.

[4] Din Eğitimi etrafındaki tarif ve tanımlar konusunda tartışmalar için bkz. Tosun, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 3. baskı Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005, s.23-34.

[5] Geniş bilgi için bkz. Sağlam, İsmail, Çocuk ve İbadet, Düşünce Kitapevi Yayınları, İstanbul 2003, s. 33-34; Aydın, Ayhan, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Alfa Yayınları, 2. bs., İstanbul 2000, s. 259-260.

söyleyebiliriz. Öte yandan bu merasimler musikî yönünden ehil kişiler tarafından icra edildiğinde çok yoğun duygusal bir atmosfer içerisinde geçmektedir. Bu yönüyle de mesajın duygusal boyuta bürünerek muhataba ulaşması sağlanmaktadır. Ayrıca insanların bir araya gelmesi aynı mekânı paylaşması, topluca bazı ibadetlerin yerine getirilmesi, dini nasihat alınması da aralarında sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma duygularını artırmaya vesile olacağından, din eğitiminin fonksiyonlarından biri olan sosyal barış açısından da dikkate değer bir durumdur.

A. *Vesîletü'n-Necat*'ın Muhataba Bilgi Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi

Geçmişten günümüze *Vesîletü'n-Necat*'ın birçok yazma ve matbu nüshaları olduğu ve bu nüshalar arasında bazı farklılıklar bulunduğu belirtilmektedir[6]. Biz bu eserin "Fatih Nüshasını[7]" esas alarak bütün bölümlerini gözden geçirip hangi konulara değindiğini tespit etmeye çalışacağız.

Söz konusu eserde aktarılan bilgilerin, günümüzde İlköğretim, Lise veya Kur'an Kurslarında okutulan Din dersi kitapları paralelinde şu konuları içerdiğini görmekteyiz.

1. Allah inancı ile ilgili konular:

- Besmele
- Zikir
- Allah'ın Sıfatları
- Allah'ın Birliği
- Yaratılmışların Allah'ın Varlığına Delil Oluşu
- Allah'ın Gücü (bir şeyin olmasını dileyince hemen oluvermesi)

Allah inancını işleyen din dersi kitaplarının hemen hemen hepsinde yukarıdaki konu başlıklarını görmemiz mümkündür[8]. Bu eser her ne kadar bir ders kitabı olmasa da okuyan veya dinleyenlerin "Besmele, Zikir, Allah'ın Sıfatlar, Allah'ın Birliği, Yaratılmışların Allah'ın Varlığına Delil Oluşu ve

---

[6] Aymutlu'nun tespitine göre Mevlidin on adet yazma, yirmi adet matbu nüshası bulunmaktadır. Nüshalar hakkında geniş bilgi için bkz. Aymutlu, age, s.66-69.

[7] Fatih Nüshası hakkında geniş bilgi için bkz. Aymutlu, age, s. 66.

[8] Örnek olarak bkz. Öcal Mustafa, İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri, Düşünce Kitapevi Yayınları, 3. baskı, İstanbul 2005, s. 132-144. Tanrıverdi, Aydın, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 7. Sınıf, Bilim ve Kültür Yayınları, Ankara 1996, s. 2-8. Çelebi, İlyas ve Ark. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 5. Sınıf, Salan Yayınları, İstanbul 1994, s. 2-9.

Allah'ın Gücü" konularında İslam inancına göre bilgi edinmesi mümkündür. İlgili beyitler bu konuları edebi bir üslupla ele almaktadır.

Örnek olması açısından besmele ile ilgili beyitleri ele alacak olursak:

"Allah adın zikr edelüm evvela
Vacip oldür cümle işte her kula

Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi asan ide Allah ana

Allah adı olsa her işün öni
Herkiz ebter olmaya anın sonu

Her nefeste Allah adın de müdam
Allah adıyla olur her iş tamam"

Günümüz Türkçe'si ile ifade edersek:

"Önce Allah'ın adını analım, bütün işlerde gerekli olan odur. Önce Allah'ın adını kim anarsa, Allah onun işini kolaylaştırır. Her işin başında Allah'ın adı söylense, o işin sonu asla verimsiz olmaz. Her nefeste Allah adını söyle, her iş Allah'ın adını anmakla tamamlanır..."

Süleyman Çelebinin verdiği bu bilgileri şimdi İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitabındaki aynı konu ile ilgili bilgilerle karşılaştıralım:

"Yemek yerken, su içerken, evimize girerken, geceleyin uyumak için yatağa yatarken, sabahleyin yataktan kalkarken hep 'Bismillahirrahmanirrahim' deriz... Biz besmele çekmekle Allah'a sığınmış ve yapacağımız işlerde ondan yardım dilemiş oluruz. Çünkü biz, her zaman Allah'ın yardımına muhtacız. Onun yardımı olmadan çeşitli hatalar yapabiliriz. İyiliklere de onun söylediklerine uyarak ulaşabiliriz... Kuskusuz Yüce Allah, içtenlikle besmele çekerek kendisine sığınanları karşılıksız bırakmaz[9]*."*

Asırlar önce Süleyman Çelebi'nin besmeleyi mevlit içerisinde anlatışı ile günümüzde İlköğretim 4. sınıfta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında anlatılışı arasında yukarıda da görüldüğü gibi büyük oranda benzerlik vardır.

Mevlitte Besmelenin anlatılışı, ilköğretim 4. sınıf ders kitabındaki gibi sade ve kolay anlaşılır bir üsluba sahip olmasının yanında, şiirsel anlatıma büründüğünde edebi açıdan çarpıcılığı da dikkat çekmektedir. Vesîle'ün-Necat'ın şöhretinin atlında yatan ve geniş halk kitleleri tarafından kabullenilmesinin nedenlerden biri olarak bu özelliği görülebilir.

---

[9] Algül, Hüseyin ve arkl. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı* 4. Sınıf, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s.12.

Allah inancı ile ilgili diğer bahsi gecen konular için de "besmele" gibi değerlendirmeler yapmak, ders kitaplarında verilen bilgilerle karşılaştırdığımızda benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür.

2. Hz. Peygamber ile ilgili konular:

- Hz. Peygambere övgü
- Diğer Peygamberlerle karşılaştırılması ve onlardan farkı
- Hz. Peygamberin bütün insanların ve kâinatın yaratılmasına sebep oluşu
- Soyu
- Doğumu, doğum anının tasviri, doğumdan sonra yaşananlar ve bu esnada meydana gelen mucizeler
- Ona yakın olanın Allah'a yakın olacağı
- Mesajının güle ve gül kokusuna benzetilmesi
- Nur olarak vasıflandırılması
- Bazı mucizelerinden bahsedilmesi (bulutun gölge etmesi, ayın yarılması, zehirli etten yememesi, parmaklarından su akması, diktiği hurmanın hemen yeşermesi)
- Miraç olayının teferruatlı bir şekilde anlatılması
- Hicreti
- Güzel ve üstün ahlakı
- Dünyaya iltifat etmeyişi
- Ümmet olmak için onun ahlakını örnek almanın gereği
- Vefatı

Yukarıda sıralanan konulara baktığımızda hepsinin Hz. Peygamberle ilgili olduğunu görürüz. Kişiyi Hz Peygamberi tanımaya, sevmeye, ahlakını örnek almaya sevk edecek konulardır. Bunların benzerlerini yine ilköğretim ve lise ders kitaplarında ayrıca siyer kitaplarında görmekteyiz[10].

Hz. Peygamberin yüce ahlakının mevlitte anlatılışını, geçmişte Kur'an Kurslarında okutulmuş bir ders kitabının anlatımı ile karşılaştırarak bilgi aktarımındaki benzerliği örneklendirmek istiyoruz.

Hz. Peygamberin güzel ahlakından bahseden bazı beyitler:

---

[10]Bkz. Öcal, Mustafa, age, s. 50-90. Algül, Hüseyin ve arkd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* Lise 1, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s. 36-48.Algül, Hüseyin ve arkd. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi* Lise 2, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s. 22-26. Arvasi, T. Zahid, *İlköğretim DinKültürü ve Ahlak Bildisi Ders Kitabı* 5. Sınıf, Öğün Yayınları, Ankara 1995, s. 38-45. Algül, Hüseyin ve arkd. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı* 4. Sınıf, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s. 22-45.

"Gıll u gışdan kalbi gayet pak idi
Gayr-ı hak kalbine bulmaz idi yol

Dâimâ el-fakru fahrîdi sözi
Kibr ü isyandan müberrâ'dı özi

Gönli alçağ idi vü kadri celîl
Sözleri şîrin cemâli key cemîl

Hiç riyasız her işi ihlas idi
Anun için hak katında hâs idi

Ömri içre hiç yalan söylemedi
Söylemeye dahi kasd eylemedi

Fi'lü söz ile kişi incitmedi
Hak buyurmadığı işi itmedi

Her kemâlât ile kâmil şâh idi
Anun için ol habîbu-llâh idi

Günümüz Türkçesiyle ifade edersek;

"Kalbi kin ve aldatmadan gayet temiz idi. Başkasının hakkı kalbine girmezdi... Daima 'Fakirliğimle iftihar ederim derdi' gönlü kibir ve isyandan tertemizdi. Alçak gönüllü, değeri yüce, tatlı sözlü ve güzel yüzlü idi. Hiç iki yüzlülüğü yoktu. Her işi kalp temizliği ile olurdu. Bunun için Allah katında üstün dereceye sahipti... ömründe hiç yalan söylemedi, söylemeye teşebbüste bile bulunmadı. Söz ve davranışlarıyla kimseyi rahatsız etmedi. Allah'ın emretmediği bir şeyi yapmadı. Her üstünlüğü kemale ulaşmış bir önderdi, bu sebeple o, Allah'ın sevgilisi idi.

Ders kitabında konumun anlatılışı ise şöyledir:

"... Sevgili Peygamberimiz insanlara, dünyada ve ahirette mutlu olmanın yollarını gösterdi... o kadar merhametli idi ki elindekini yoksullara verip kendi aç kaldığı bile olurdu. Sadece insanlara değil hayvanlara karşı da şefkat ve merhamet gösterirdi...

O, kimseden intikam almaz, bağışlamayı severdi. Kendisine fenalık edenlere bile iyilik ederdi. Kendisine yapılan iyilikleri hiç unutmazdı, iyilik yapanları her zaman iyilikle anardı. Yaşlılara saygılı davranır, küçüklere sevgi ve şefkat gösterirdi... Maddi imkânlara sahip olduğu durumlarda da sade hayat yaşamış, elinde ne varsa yoksullara dağıtmış. Böylece toplumda

sosyal adaleti sadece sözle değil, davranışları ile de göstermiş ve insanlığa örnek olmuştur"[11].

Yukarıda Hz. Peygamberin güzel ahlakı ile ilgili mevlitten ve ders kitabından aldığımız bölümlere baktığımızda anlatılmak istenen bilginin bir birine çok yakın olduğunu ve aynı temanın işlendiğini görmekteyiz.

Bundan hareketle *Vesîletü'n-Necat*'ta özellikle Allah ve Hz. Peygamber hakkında verilen bilgilerin günümüzde orta öğretim seviyesinde verilen bilgilerle paralellik arz ettiğini söyleyebiliriz.

B. Mevlit Merasimlerinin Duygusal Atmosfer Oluşturması Açısından Değerlendirilmesi

Bilgisiz duygu ile duygusuz bilginin durumu, bedensiz ruh ile ruhsuz beden gibidir. Kutsal metinlere ve kitleleri sürükleyen önderlerin söylemlerine baktığımızda bilgi-duygu arasında denge ile muhatabın karşısına çıktıklarını görürüz. Nitekim Eğitim Bilimi açısından da muhatapla etkin iletişim kurabilmek için bu denge gerekli görülür.

Edebi bir metin olarak ele alındığında baştan sona kadar kuvvetli bir duygu yoğunluğuna sahip olduğu hissedilen *Vesîletü'n-Necat*, usta mevlithanlar tarafından okunduğunda dinleyicileri duygusal açıdan çepeçevre kuşattığını gözlemlemek mümkündür.

Edebi metin, musikî ve dini duygu üçlüsünün buluştuğu merasimler uygun mekanla tamamlanınca duygu atmosferi zirveye tırmanmaktadır. Katılımcılar dini ve milli heyecan ile bağlı oldukları dine, millete ve vatana karşı olumlu hislerle dolmakta ve mensubiyetin hazzını yaşamaktadırlar.

Mevlit merasimlerinin ulvi duygularla insanı doldurarak kendini ve yaşadığı hayatı sorgulamasına, dinin ulaştırmak istediği hedefe yönelmesine vesile olabileceğini, ünlü edebiyatçımız Yakup Kadri Karaosmanoğlu'un yaşadığı tecrübeyi dile getiren aşağıdaki yazı güzel bir şekilde anlatmaktadır.

"Büyük romancılarımızdan Yakup Kadri Karaosmanoğlu da 8 Nisan 1921'de Ayasofya Camii'ne, o günlerde Eskişehir önlerinde şehit düşen mübarek din kardeşlerimizin ruhu için okunan bir mevlide gider. Ayasofya'da dinlediği bu "Mevlîd-i Şerif'teki tahassüsünü, tefekkürünü ve intibalarını daha sonra kaleme alır . "Mevlîd-i Şerif" yazısı da Yakup Kadri'yi milletiyle buluşturur ve bütünleştirir.

Peki ama ne olmuştur da camiye gitmek ve cemaate karışıp bir Mevlîd-i Şerif dinlemek Yakup Kadri'yi derinden sarsar ve etkiler? Kısaca ifade edecek olursak: Yazarımız, Ayasofya Camii'nde aziz milletimizin güzel değerleriyle

[11] Yazıcı, Seyfettin, *Temel Dini Bilgiler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 25. Baskı, Ankara 2001, s. 305-307.

karşılaşıp âdeta kendine gelir; cami, cemaat ve millet kavramlarını keşfeder ve Batı etkisindeki aydının milletimiz karşısındaki durumunu sorgular ve "Mevlîd-i Şerif"i dinlerken adeta erir.

Birinci Dünya Savaşı henüz bitmiştir. Vatan Batılı güçlerin işgali altındadır. Milli Mücadele'nin bayrağı açılmış, cephelerde direnişler başlamıştır.. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişin maddi ve manevi sancılarının yaşandığı bu dönemde bir aydın olarak Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ayasofya Camii'ne gidip "Mevlîd-i Şerif"e iştirak ederek İstanbul'daki aydın çevrelerinin inançsızlığa, şüpheye, endişeye, korkuya, ümitsizliğe, boş zevklere ve süflî hazlara düştüğünün farkına varır..

Ayasofya Camii'nde okunan "Mevlîd-i Şerif"e iştiraki onu iman, itminan, emniyet, ümit, halâs, huzur ve kurtuluşu, ulvî zevkleri ve hazları tattırır, milli çizgiyle buluşturur. Bir çok hakikati iliklerine kadar yaşar bu "Mevlîd-i Şerif"te. Sanki yeniden yeni bir hayata doğar.

Yakup Kadri'nin bu güzel duygularını ve tespitlerini kendisinden dinleyelim: "Dün Ayasofya, Beyazıt ve Şehzade camileri emsali görülmemiş bir cemaatle dolu idi. Kadın-erkek, çoluk-çocuk binlerce Müslüman, Eskişehir önünde şehit düşen mübarek din ve kan kardeşlerinin ruhuna ithaf edilen mevlîd-i şeriflere iştirak için fevç fevç bu mabede koşuyordu. Biz bu müheyyiç izdihamı yalnız Ayasofya'da gördük, fakat diğerlerini görenler de cami içlerinden avlulara taşacak kadar mehabetli cemaatlerden bahsediyorlar."[12]

Yukarıdaki yazıdan ve kaynakta gösterilen devamından anlaşıldığına göre daha önce dini ve milli duyguları zayıflayan ünlü edebiyatçımız, katıldığı mevlit merasimi ile yeniden özüne dönmekte ve içerisinde bulunduğu hayatı sorgulayarak, vatan ve millete hizmet etme gayretine gelmektedir.

Sonuç

Çeşitli coğrafyalarda olduğu gibi memleketimizde de mevlit merasimleri geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bu merasimlerin yapılıp yapılamamasını tartışmaktansa, nitelikli ve verimli hale getirilmesi Yaygın Din Eğitimi açısından daha anlamlı olabilir. Bunun için bu merasimlerde duygu ve bilgi dengesinin gözetilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Duygusal yönden anlam kazanması için, musiki eğitimi almış kişiler tarafından mevlidin okunmasının önlemli olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan program içerisinde mutlaka dini içerikli konuşmalara, mevlitte bahsi gecen Allah ve Hz. Peygamber sevgisine, onları tanımanın ve emirlerine uymanın önemine veya ihtiyaç duyulan sosyal ve toplumsal konulara yönelik mesajlara yer verilmelidir. Ancak katıldığımız merasimlerde yaptığımız gözlemler de,

---

[12] Yürekli, Mustafa, "Ayasofya'da ki Mevlidin Sırrı," httb://www.haber7.com/ haber.php?haber_id=191334 (10.10.2007)

kentlerde düğün salonlarında icra edilen cemiyetlere nazaran, camilerde ve köylerde icra edilen geleneksel kır cemiyetlerinde daha büyük coşku olduğunu söyleyebiliriz. Merasimlerin bilgi, duygu ve sosyal kaynaşma açısından hedefine ulaşmasında yetkin konuşmacı, Kur'an okuyucu ve mevlithanların payı kadar, uygun mekânın seçilmesi ve katılımcıların sosyo-kültürel yapısının da önemli bir faktör olduğu dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, özellikle memleketimizin sosyo-kültürel yapısında dini motifli cemiyetler varlığını sürdürmektedir. Bu cemiyetlerde en fazla müracaat edilen argümansa mevlit okutmadır. Durum böyle olunca Din Eğitimi açısından en yüksek verimi elde etmek için gerekli tedbirlerin alınması önerilebilir. Bu tedbirler içerisinde ilk akla gelen ise, bilgi ve duygu dengesini kurarak katılımcılara mesajın ulaştırılmasıdır. Yine icracıların pedagojik davranarak, dinleyicinin psikolojik durumlarını dikkate almaları da diğer önemli bir husustur.